

Lastenkirja ja sen tutkimus ajan hermolla

■ PÄIVI HEIKKILÄ-HALTUNEN

Marleena Mustola (toim.):
Lastenkirja. Nyt. SKS 2014.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimus on vahvistanut asemaansa vuosituhannen taitteesta lähtien. Useampia väitöskirjoja on tekeillä yliopistoissa eri puolilla Suomea ja tieteellisiin julkaisuihin tarjotaan entistä enemmän artikkeleita lastenkirjallisuudesta. Tutkimusalue ei kuitenkaan ole vielä vakiinnuttanut asemaansa yliopistoissa, siksi säännöllisesti toteutettavia opintokokonaisuuksia on vähänlaisesti. Ensimmäinen lastenkirjallisuuden professuuri on todennäköisesti vielä kauan vain huimapäinen visio, mutta enää opiskelijat eivät juurikaan joudu vaihtamaan aihetta ”johonkin tolkkulisempaan” tutkimuskohteeseen. Varsinkin kulttuurintutkimuksen laaja kiinnostus erilaisiin ilmiöihin on jouduttanut akateemisen kentän yleistä suopeutta lasten- ja nuortenkirjallisuudentutkimusta kohtaan.

Marleena Mustolan toimittama *Lastenkirja. Nyt* -artikkelikokoelma tuleekin totiseen tarpeeseen. Anglosaksista lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimusta on ilmestynyt paljon 20 viime vuoden aikana, siksikin on enemmän kuin paikallaan, että nyt saadaan tutkimusaluettaan rakentavasti polemisovien tutkijoiden – mm. John Stephensin, Kenneth Kiddin, Jacqueline Rosen, Peter Huntin ja Pery Nodelmanin – keskeisiin teoksiin pohjaavia ja niiden kanssa virkeää vuoropuhelua käyviä tutkimusartikkeleita, joissa tutkijoiden

teorioita sovelletaan suomalaiseseen aineistoon.

Kokoelman poikkitieteellisyys ja teemojen moninaisuus on ratkaistu melko toimivasti ryhmitämällä artikkelit tutkimuskohteen eli kirjan, lapsivastaanottajan ja niin sanotun tilakäsityksen kautta – liittyen siihen, kuinka lastenkirjallisuuden kentällä tätä rajankäyntiä määritetään. Etenkin lapsikeskeinen ja -lähtöinen tutkimus on yhä vähäistä Suomessa.

Marleena Mustola toteaa johdannossa lyhyesti, ettei lastenkirjallisuudella lajina ja sen tutkimuksella ole ollut vielä kukaan – kansainvälisessäkin tarkastelussa – sellaista asemaa, johon alan tutkijat olisivat tyytyväisiä. Mustola referoi Margaret Meekin jo 1980-luvulta juontuvaa väitettä: vaikka lastenkirjallisuus saavuttaisikin arvostetun aseman akateemisesti hyväksyttynä tutkimuskohteena, se ei silti heville pääse irti rinnastuksesta aikuisten kirjallisuuden korkeammiksi koettuihin laatukriteereihin.

Kokoelman kirjoittajat ovat Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa hiljattain väitelleitä tohtoreita tai väitöstutkimustaan tekeviä. Lähestymistapojen rikkaus syntyy kirjoittajien erilaisista tulokulmista lastenkirjallisuuteen ja -kulttuuriin. Eri teemoja, tieteenalaja ja lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä lastenkulttuurin alueita käsittelevät artikkelit todentavat lastenkirjallisuuden ja -kulttuurintutkimuksen lyhyestä tutkimusperinteestä juontuvia ongelmia. Suurennuslasin alle otetaan kiinnostavia kuriositeetteja, joita ei juurikaan linkitetä suhteuttamalla kokonaisuuteen ja muuhun tarjontaan. Lastenkirjallisuutta lähestytään kuitenkin voitopuolisesti modernisti, ilman lu-

kijoiden ja kohderyhmien tarpeetonta luokittelua.

Kirjoittajat ovat kirjallisuuden tutkijoita, nykykulttuurin tutkijoita, taidekasvattajia, taidehistorian tutkijoita sekä opettajankoulutuksen ja kirjallisuuden opetusopetuksen parissa työskenteleviä. Heidän tutkimusaineistonsa peilaa koko lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja kentän moninaisuutta.

Supersankarisarjakuvaa parodioivan Don Rosan *Aku Ankan* kautta Katja Kontturi tarkastelee myös kiinnostavasti tarvetta sensuroida lapsille tuotettua aineistoa. Maria Laakson ja Mirja Kokon artikkeleissa tarkasteltavaksi on otettu suuren lukevan yleisön kannalta vähemmän tunnettuja lastenkirjoja, joista ei ole sukeutunut myyntimenestyksiä ja jotka kunnianhimoisen rakenteensa takia ovat vedonneet ensisijaisesti aikuisiin (Riitta Jalosen ja Kristiina Louhen *Tyttö*-trilogia) tai muutoin kiinnostaneet aikuisyleisöä kirjailijan aiemman aikuisille suunnatun tuotannon takia (Kari Hotakaisen nonsense-henkiset kirjat *Lastenkirja*, *Satukirja*, *Ritva*). Laakson artikkelissa nousee esiin myös modernin lastenkirjallisuudentutkimuksen suosikkiaihe, kaksoisyleisön puhuttelu, jolla tarkoitetaan kirjailijan samanaikaista kurtittelua sekä lapsi- että aikuislukijan suuntaan. Laakso muistuttaa kuitenkin, että tekstin kohdeyleisöistä puhuttaessa ei koskaan pidä puhua todellisista, lihaa ja verta olevista lapsilukijoista.

Katja Fältin artikkeli ritari- ja viikinkiaiheisista lasten tietokirjoista maskuliinisuuden edustajina todentaa kiinnostavasti käännöksinä ilmestyvän lasten tietokirjallisuuden valtavirtaistumista

– niin aiheiden valinnan kuin niiden edustaman maailmankuvan suhteen. Lasten tietokirjallisuus on lastenkirjallisuuden lajityypeistä nuorimpia, mutta sen nimikemäärät ovat myös Suomessa lisääntyneet. Viime vuosina, esimerkiksi roolipelaamisen ja keskiaikaharrastuksen suosion nosteessa, on ilmestynyt muutamia lapsille suunnattuja kotimaisia tietokirjoja. Näiden kirjojen kuvitus poikkeaa Fältin yhsyvaltalaislähtöisestä käännöskirjavalikoimasta huomattavasti.

Lastenkirjallisuuden hoidollinen, terapeutin, ulottuvuus todentuu Mirja Kokon artikkelin lisäksi Lea Pennasen lasten ryhmäsadutusta käsittelevässä artikkelissa, jossa pohditaan myös lasten luovan panoksen – taiteilijuiden ja tekijyyden – kunnioitusta kiinnostavalla tavalla sekä Marleena Mustolan artikkelissa, jossa paneudutaan tulevien lastentarhanopettajien näkemyksiin lastenkirjallisuuden epämuukavista aiheista. Opiskelijoille järjestetyn työpajan perusteella heidän ennakkokäsityksensä lastenkirjallisuudesta näyttäytyivät jopa yllättävän konservatiivisina, sillä he pitivät vaikeina myös sellaisia aiheita, jotka eivät enää vuosikymmeniin ole lastenkirjallisuudessa olleet tabuja. Varhaiskasvattajien tietämystä lastenkirjallisuuden historiasta ja tarjonnan nykyisestä monipuolisuudesta on varmasti syytä lisätä myös alan koulutuksessa. Työpajan kuluessa opiskelijat nimittäin selättivät suuren osan ennakkoluuloistaan ja tekivät nasevia riimirunoja jopa itsemurhasta ja seksuaalisuudesta.

Johanna ja Petri Kainulaisen artikkeli viidesluokkalaisten kirjalli-

suuskäsityksistä sohaisee ajankoh- taista aihetta: neljäsluokkalaisten alakoululaisten PIRLS- ja 15-vuo- tiaiden PISA-tutkimuksissa suo- malaiset lapset ja nuoret ovat tek- nisen lukutaitonsa osalta kärki- joukkoa, mutta motivaatio oma- ehtoiseen lukemiseen on tyystin hukassa. Kainulaiset penäävätkin koulujen lukemiskasvatukseen ja kirjallisuuden opetukseen enem- män elämyksellisyyttä ja oppilai- den henkilökohtaisten intressien huomioon ottamista. Elämykselli- sen kirjallisuuskasvatuksen eduis- ta on puhunut painokkaasti myös tänä vuonna päättyvän opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman Lukuinto-hankkeen yhteydessä erityisesti poikien lukemisen puo- lesta kampanjoiva Aleksi Delikou- ras.

Myry Voipion artikkeli toden- taa 1950–1970-lukujen suomalais- ta tyttökirjallisuuden kehitystä ty- tön sukupuolen ja kasvamisen tun- tojen kautta neljässä tyttökirjassa (Merja Otavan *Priska*, Anni Polvan *Tiina*, Rauha S. Virtasen Seljan ty- töt ja Aila Meriluodon *Meidän lin- na*). Voipio osoittaa, kuinka ajan- kohdan tyttökirjat ovat voimak- kaasti sidosteisia julkaisuajankoh- tansa kasvatuksellisiin arvoihin.

Kokoelman päättävissä Susanna Ylösen ja Ulla Pohjamon artikke- leissa lähestytään lastenkirjallisu- den filosofisiakin ulottuvuuksia en- nen muuta aikuisen näkökulmasta. Ylönen on A. A. Milnen *Nalle Puh* -kirjoista toimitettujen kansainvä- listen elämänviisusbestsellereiden hengessä (ns. *poohologia*) kehitel- lyt suomalaisten verrokkien, Jukka Laajarinteen *Muumit ja olemisen arvoitus*- ja Sirke Haposen *Muu- miopas*-teosten, ”muuminologiaa” eli aikuisiin vetoavaa pohdiske-

lua Tove Janssonin muumi-teos- ten tiimoilta. Kaupunkitutkimuk- seen aiemmissa tutkimuksissaan paneutunut Pohjamo yhdistää ar- tikkelissaan avoimesti omakohtai- set lapsuudenmuistonsa pohdin- taan Tove Janssonin luoman muu- mitalon kuvitelluista ja todellisis- ta tiloista. Pohjamon artikkelissa korostuu niin ikään lastenkirjalli- suuden nostalgia – unohtamatta myöskään sen melankolisia ulot- tuvuuksia.

Lastenkirja. Nyt -artikkeliko- koelma haastaa moniäänisesti ja paikoin tietoisesti poleemisesti tart- tumaan eri alojen tutkijoita lasten- kirjallisuuden ja -kulttuurin ilmi- öihin. Kokoelma suhtautuu kiitet- tävän ennakkoluulottomasti yhä monipuolistuvaan ja multimodaa- listuvaan lukemiskulttuuriin. Toi- vottavasti artikkelikokoelma löy- tyy nopeasti paikkansa myös yli- opistojen tenttikirjana ja tulevien tutkimusten viitoittajana.

Kirjoittaja on filosofian tohtori.